

КІНДЗЕРСЬКА Анастасія Геннадіївна,
курсантка факультету забезпечення
оперативно-службової діяльності,
Національна академія Державної
прикордонної служби України
ім. Б. Хмельницького

ШУМОВЕЦЬКА Світлана Павлівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Національна академія Державної
прикордонної служби України
ім. Б. Хмельницького

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ І ПРОТИДІЯ ВОРОЖИМ ІНФОРМАЦІЙНИМ ВПЛИВАМ

Критичне мислення має значення в усіх сферах життя, особливо в науці, освіті, військовій справі, бізнесі та медієвістиці. Здатність критично мислити, за великим рахунком, є передумовою виживання кожної людини. Це зумовлено тим, що в сучасному світі інформаційні війни стали невід'ємною частиною збройних конфліктів. Особливу увагу російські пропагандистські центри приділяють впливу на

військовослужбовців, тому що саме вони є головною силою оборони країни. Маніпуляції та психологічні операції можуть поширювати хаос та паніку, спричинювати у військових деморалізацію, зневіру в командуванні.

Основним способом інформаційних маніпуляцій росії проти українських військових є дезінформаційні повідомлення: російські спецслужби систематично поширюють фейкові новини про бойові дії, втрати українських військових, нібито відсутність підтримки з боку командування або про «зраду» західних партнерів. Окрім цього, російські пропагандисти створюють і поширюють фейкові звернення військовослужбовців, використовуючи монтаж у відео для створення неправдивих звернень нібито від імені українських військовослужбовців, щоб деморалізувати армію та народ України. Російські інформаційні війська розгортають кампанії з поширення панічних настроїв серед військовослужбовців та їхніх родичів, використовуючи соцмережі та чат-боти, Telegram-канали, TikTok і Facebook [1, с. 19–25].

Російська пропаганда вдається до психоемоційного тиску:

військовослужбовці, які перебувають у бойових умовах, можуть бути вразливішими до маніпуляцій через втому, стрес та психологічне виснаження. Крім цього, військовослужбовці не завжди перевіряють достовірність інформації – якщо вони не мають навичок критичного мислення, вони схильні сприймати інформацію з різних соцмереж без будь-якого попереднього аналізу. Також проблематичним є «хибний» соціальний вплив, де, якщо неправдива інформація поширюється серед товаришів по службі, її сприймають як більш правдоподібну [2, с. 236].

За таких умов військова освіта має звертати велику увагу на розвиток у військовослужбовців критичного мислення, тобто здатності аналізувати, оцінювати та осмислювати інформацію для прийняття у подальшому обґрунтованих рішень. Саме критичне мислення дозволяє людині уникати когнітивних упереджень, перевіряти різні джерела, розрізняти факти та судження, формулювати логічні аргументи і робити незалежні висновки [3, с. 48–52].

У військовому середовищі не завжди вдається належним чином розвивати критичне мислення. Однією з головних

перепон цього є традиційна ієрархічна структура армії. Ця структура, заснована на беззаперечному підпорядкуванні та виконанні наказів, часто не заохочує до самостійного аналізу та обговорення. Військовослужбовці звикають діяти за встановленими протоколами, що, як правило, може обмежувати їхню здатність критично оцінювати ситуацію та приймати нестандартні, самостійні рішення.

Крім того, не завжди достатньою є підготовка психологів та командирів до розвитку критичного мислення у військовослужбовців, а без належної кваліфікації вони не можуть ефективно передати ці навички своїм підлеглим. Відповідно, це призводить до поверхового засвоєння матеріалу і формального підходу до навчання.

З огляду на це для розвитку у військовослужбовців критичного мислення необхідно вжити комплексних заходів, спрямованих на інтеграцію критичного мислення в систему військової освіти та підготовки.

По-перше, варто доповнити всі навчальні плани та включити курси і модулі з питань критичного мислення. Це

можуть бути дисципліни, що допомагають вчити аналізу інформації, аргументації та прийняття рішень в умовах невизначеності.

По-друге, необхідно організувати спеціалізовані тренінги для офіцерського складу, які б підвищували їхню компетентність у сфері критичного мислення. Це дозволить їм не лише особисто оволодіти цими навичками, але й ефективно передавати їх своїм підлеглим.

По-третє, варто стимулювати відкриті дискусії та обмін думками серед військовослужбовців, створюючи середовище, де критичне мислення цінується та підтримується. Для цього важливо організовувати регулярні семінари, круглі столи та обговорення реальних ситуацій [4; 5].

Отже, оскільки росія систематично використовує інформаційні операції для дестабілізації української армії та населення, військовослужбовці без розвиненого критичного мислення стають легкою мішенню для маніпуляцій, що може впливати на їхні морально-психологічні стани і боєздатність. Саме тому розвиток критичного мислення у військових є

стратегічно важливим елементом оборони України в інформаційній війні. Вжиття комплексних заходів для їх вирішення сприятиме формуванню сучасної, гнучкої та розвиненої армії, здатної працювати з великими потоками інформації, належно протидіяти ворожим інформаційним впливам.

Список використаних джерел:

1. Кулеба Д. І. Війна за реальність. Як перемагати у світі фейків, правд і спільнот. Київ: Книголав, 2022. 384 с.
2. Осьодло В. І., Рибчук О. Г. Критичне мислення як складова професійної компетентності офіцера. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України* : мат. XX Всеукр. наук.-практ. конф. (Вінниця, 24 березня 2023 р.) / Вінниця: ХНУВС, 2023. С. 236.
3. Хейбер Д. Критичне мислення. Твій бронік проти інформаційної зброї. Київ: ArtHuss, 2023. 198 с.
4. Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах

Міністерства оборони України, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти: *Наказ Міністерства оборони України від 15.02.2024 № 120*. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0453-24#Text> (дата звернення: 09.02.2025).

5. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. *Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX*. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення: 09.02.2025).